

Pavol Rankov (1964) je eden najuspešnejših sodobnih slovaških prozaistov. V prvcu *S odstupom času* (1995) se je predstavil kot spreten pripovedovalec okleščenih, vendar napetih in močno poantiranih zgodb ter tako prepoznavno začrtal svojo temeljno ustvarjalno metodo. Za zbirko je prejel nagrado Ivana Kraska za literarni prvenec (1995) in mednarodno nagrado za literaturo Premio Letterario Internazionale Jean Monnet (1997). V naslednjih letih je izdal še dve zbirki kratke proze: *My a oni / oni a my* (2001), za katero je prejel nagrado osrednjega slovaškega dnevnika SME na literarnem natečaju *Poviedka 2001*, ter *V tesnej blížkosti* (2004). Leta 2008 je izšel njegov romaneskni prvenec *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)*, ki je bil nominiran za največjo slovaško književno nagrado Anasoft litera za najboljše prozno delo preteklega leta, lani pa za isti roman prejel nagrado Evropske unije za književnost. Njegova dela so bila prevedena v številne tuje jezike (v arabščino, angleščino, bolgarščino, češčino, madžarščino, švedščino).

Rankov med slovaškimi sodobniki izstopa kot mojster klasične kratke zgodbe, sloneče na tradiciji magičnega realizma (J. L. Borges, J. Cortazar) in sodobni slovaški kratkoprozni pisavi s prvinami absurdnosti (D. Mitana). S pretanjenim smislom za jasno in napeto fabuliranje z nenadnim, presenetljivim koncem se v slovaškem literarnem sistemu odklanja od najbolj uveljavljenih literarnih postopkov svoje generacije, temelječih na zgodbeni fragmentarnosti in poetiki samodistanciranosti. Pogosto tematizira očem javnosti odmaknjene probleme sodobne družbe, intimne usode posameznikov, pri čemer bralca neredko odpelje v oddaljena prostorja in obdobja oziroma se ogne njihovi specifikaciji.

Pavol Rankov

Na obisku pri mami

Zbudil se je po kratkih nemirnih sanjah, v katerih mu je po stopnicah hodila nasproti Marta. Obdajal ju je nejasen prostor, poln belega sija, in ni bilo mogoče ugotoviti, ali sta zunaj ali v kaki hiši. Sanjalo se mu je, da stoji na vrhu stopnišča in čaka, da Marta pride k njemu. Hotel je že iti naprej, vendar je ona nenehno vpila, naj jo počaka. Ni bila daleč od njega, a stopnic med njima je bilo vse več, tako da se sploh ni približevala.

Še malo je ostal v postelji. Zaradi sanj ga je še vedno obdajal neprijeten občutek neizpolnjenosti, neuslišanega hrepenenja. Pomislil je, da bi se moral bolj – in aktivneje – zanimati, kdaj bodo Marto končno poslali iz bolnišnice domov. Mogoče bi moral zahtevati, da jo odpustijo, saj se je njeno stanje izrazito izboljšalo.

Pri halucinacijah in iluzijah pogosto niti jasne diagnoze ni mogoče postaviti. Je le boj za spremembo resničnosti. Internist lahko določi, da ima pacient čir, ki ga nato operirajo, duševne motnje pa se ne dajo izmeriti, zato tudi spremembe na boljše niso izmerljive. Zadnje tedne je Marta dajala veliko boljši vtis. Pravzaprav je takšna kot prej, normalna. Odločil se je, da bo brezkompromisno zahteval, da jo odpustijo. Tudi primarij kot bi v preteklih dneh nekoliko okleval s pojasnjevanjem Martinega stanja.

Vstal je in se oblekel. Vrsto let je zanj skrbela Marta. Navadil se je, da mu, med tem ko se on posveča jutranji higieni, ona pripravi hrano. Zajtrkovala sta skupaj, še preden je pojedel, pa mu je šla Marta pripraviti srajco in obleko za v službo. Ko je bila njuna hčerka Ema še majhna, je Marta za v šolo brezhibno opremila tudi njo. On je nato hčerko peljal v šolo. Pri petnajstih letih je Ema začela študirati na konservatoriju v sosednjem mestu. Domov je prihajala samo ob vikendih.

Marta se je v nadaljnjih letih popolnoma osredotočila nanj. To je bilo tudi potrebno, saj bi bila lahko na njegovem položaju zmečkana obleka pokazatelj popolne neresnosti, pokazatelj neresnosti pa bi se lahko

sprevrgel v milijonske izgube podjetja. Marta je pravzaprav postala njegov profesionalni *imagemaker*. Spremljala je revije, mu po njih izbirala oblačila, se odločala, na katerih družabnih dogodkih bi se moral pojaviti.

Zdaj je bil za vse sam. Skuhati si kavo in preliti kosmiče z jogurtom mu seveda ni bilo težko, težko je bilo življenje brez Marte. Ljubil jo je, kar pomeni, da se je nanjo navadil in jo je moral imeti v bližini.

Ko je prižgal avto, je s pogledom ošinil armaturno ploščo. Bilo je pet do osmih. Spet bo zamudil. Vsa leta je od podrejenih zahteval točnost, delovni posvet se je moral začeti petnajst minut čez osmo, četudi je zapadlo trideset centimetrov snega. V zadnjih mesecih se je ta začetek praviloma pomikal na pol deveto. Postalo mu je jasno, da bo tudi za podjetje boljše, če se Marta vrne domov.

Ko je tajnici dajal navodila, je opazil njen izrez. Niso ga pritegnile njene ženske obline, ampak izrez sam. Se je ta mladenka v minulih tednih res začela oblačiti bolj vpadljivo ali se mu to le zdi? Za njo je zaprl vrata svoje pisarne in premišljal, ali je tudi prej nosila takšna kratka krilca in oprijete srajčke. Morda si to dekle misli, da je sedaj, ko ima ženo v bolnišnici, mogoče priložnost ... Ni mu bilo do tega, da bi sum razčlenil do podrobnosti, je pa v mislih tajnici pripel vprašaj. Če bo opazil še kakšne podobne znake, jo bo zamenjal.

Posvet je potekal kot po navadi. Vodje so hoteli svojim oddelkom poenostaviti delo, zato so predlagali, da bi se del opravił prenesel na druge. Pustil jih je, da so se malo prerekali in obtoževali. Potem se je odločil, da bo vse ostalo kot doslej, le kakovost naj se strožje preverja. Posamezni oddelki se bodo posledično medsebojno nadzorovali.

Posvet je bil končan. Gledal je v hrbte svojih kolegov, ki so odhajali. Z nobenim od njih se ni spoprijateljil. Bili so le zavzeti podrejeni. Zaupal jim je, da bodo izpolnjevali ukaze, ni pa se jim mogel zaupati. Če bi imel tukaj prijatelja, bi morda življenje brez Marte lažje prenašal. Na srečo prijatelja nima, ženo pa vse bolj pogreša, zato bo storil vse, da bi jo spravil domov. Ne samo zato, da bi jo imel ob sebi, ampak zato, ker se je vse jasneje zavedal, da je Marta že v redu.

Poklical je v bolnišnico. Hotel se je dogovoriti za srečanje s primarijem, a mu je ženski glas rekel, da je gospod primarij ves teden na dopustu. Odločil se je, da bo danes ali jutri poiskal Martinega lečečega zdravnika. Vprašal ga bo o značilnostih Martine bolezni, morda si bo o tem izposodil tudi kak priročnik. Ko bo šel naslednji teden k primariju, bo o diagnozi že nekaj vedel, da bo lahko argumentiral.

Na kosilo je šel v restavracijo, ki mu je v zadnjih tednih prirasla k srcu. Ko so Marto sprejeli v bolnišnico, je začel iskati kraj, kjer kuhajo pravo

domačo hrano. Z Marto sta pogosto šla kam na večerjo, ampak takrat sta hotela nekaj povsem drugega – kaj eksotičnega, na primer mehiško, tajsko ali arabsko kuhinjo. Sedaj si je zaželel jedi, ki bi bile kar najbolj podobne Martinim. Brez prilog iz polizdelkov in jušnih kock, nobenih gob ali zelenjave iz konzerve.

Končno je našel to malo, neokusno opremljeno restavracijo v stranski ulici. Na stenah so visele grafike iz preteklega stoletja, stoli in mize so bili imitacija rustikalnega stila, na njih pa so bili prti s popart motivi. Marta bi rekla, da je to zgleda grozno – in imela bi prav. Mogoče bi mu celo namignila, da naj bi človek na njegovem položaju in s tolikšno odgovornostjo do podjetja niti ne hodil v takšne restavracije. A bi jo pomiril z božanjem in nasmeškom.

Marta je bila skrbna, bila je celo prevelika perfekcionistka. Morda je tudi ta zapetost prispevala, da se ji je poslabšalo duševno stanje. Zaradi občutka odgovornosti zanj je živela v nenehnem stresu. V prihodnje jo bo miril, osredotočila se bosta na bolj bistvene stvari. Saj ne moreta biti od jutra do večera le predstavnika podjetja. Včasih morata biti v javnosti tudi navadna zakonca, ki se imata rada.

Drugi so po kosilu po navadi postali brezvoljni, njega pa je kava vedno dovolj poživila. Zatopil se je v delo. Po eni uri je naenkrat z občutkom slabe vesti dojel, da pri tem sploh ni mislil na Marto. Zbranost mu je znova popustila, da ni mogel več delati. Ločenost od Marte in njeno – prvič je to tako poimenoval – “ujetništvo” na kliniki sta mu že ogrožala življenje. Če tega ne bo hitro konec, bo tudi on moral k psihologu. Nasmehnil se je ob misli na najmodernejšo romantično zgodbo o predani zakonski ljubezni: Da bi mož lahko bil z ženo, se mora dati z njo hospitalizirati na psihiatriji. Vendar se to ne bo zgodilo. Marto bo dobil iz bolnišnice, četudi brez odpustnice. Če bo treba, ji bo zagotovil oskrbo pri neodvisnem zdravniku. Ampak najbrž to ne bo potrebno, saj Marta resnično deluje zelo uravnovešeno.

Pred odhodom iz pisarne je še poskusil poklicati hčerko. Tudi ona je precej težko prenašala materino hospitalizacijo. Sedaj je domov prihajala veliko redkeje kot prej. Morda vsega tega svojim prijateljicam sploh ni omenjala. Pri dvajsetih letih res ni večje sramote kot mama na psihiatriji. Javil se mu je le odzivnik. Najbrž je bila Ema še v šoli.

Po poti na kliniko se je ustavil v trgovini. Marta ni bila zadovoljna z bolnišnično hrano. Pritoževala se je, da dobiva premalo sadja. Zato ji je vedno kaj prinesel. Danes je na pultu zagledal majhne lončke z borovnicami. V tem letnem času bo Marto z njimi gotovo presenetil.

Bil je popoldanski zamašek. Njegov avto je počasi lezel proti predmestju, kjer je bila klinika. Razmišljal je, ali naj že danes pove Marti, da se bo

zavzel za njeno odpustitev. Mogoče je boljše, da počaka do naslednjega tedna, ko se bo pogovoril s primarijem. Ni ji hotel vzbujati upanja niti dajati enoznačnih obljub. Vedel je, da si Marta zelo želi domov, to je bilo najbolj bistveno. Kaj pa če bo primarij vztrajal, da opravijo še kake preiskave?

Parkiral je na majhni asfaltni površini pred kliniko. Ko je vstopil, je pogledal k Martinemu oknu. Danes je prišel nekoliko prej kot druge dni, zato ga še ni pričakovala. Glavni vhod je bil odklenjen, za pultom v predverju ni bilo nikogar. Niti v nadstropju ni nikogar srečal. Še celo vhod na oddelek je bil odprt. Ko je držal za kljuko na Martinih vratih, je pomislil, da bi jo lahko danes odpeljal od tod, pa mu tega nihče ne bi preprečil.

Ko se je pojavil na vratih, je Marta skočila iz naslanjača in ga objela. Njun poljub je trajal dlje kot po navadi. V dimljah je začutil, da si tudi njegovo telo želi, da bi se Marta vrnila domov. Vprašal jo je, ali je kaj novega. Odgovorila je, da je dolčas danes že dosegel višji stadij in se bliža absolutni vrednosti. Dodala je, da gotovo ne bo prva, ki bo na psihiatriji zblaznela. Zadovoljno je pokimal, saj so prav takšni odgovori potrjevali, da je Marta že popolnoma zdrava.

Martina soba je bila najdražja na vsej kliniki. Bivala je sama, imela je lep razgled in tudi lastno stranišče in kopalnico. Ko je v kopalnici Marti umival borovnice, je nekdo potrkal na vrata sobe.

“Živijo, mami,” je negotovo rekla Ema.

“Ema, kako sem vesela, da te vidim,” je Marta odvrnila veselo in dodala: “Stopi že no noter, pa vrata zapri.”

“Kako si, mami? Danes zgledaš zelo vesela.”

“Vesela sem obiska.”

“Jaz sem tudi vesela.”

“Ati je v kopalnici, umiva borovnice, ki mi jih je prinesel. Boš ti tudi, ne?”

“Kakšne borovnice, mami? Kaj spet govoriš? Nehaj si že predstavljati atija. Ne izmišljaj si njegovega življenja, pol leta je že mrtev. Kdaj se boš sprijaznila s tem?”

Zgodba je iz zbirke *V tesnej blízkości* (2004).

Prevedla Diana Pungeršič

Pavol Rankov

Polovica dialoga

(Glas fantka)

“Stric, se lahko tukaj usedem?”

“Veste kaj? Če bi mi hoteli dat bombone, jaz jih sigurno ne bi vzel. Ne smem vzeti bombonov od ljudi, ki jih ne poznam.”

“Pa nobeni niso zdravi? Tudi tiste kisle barvaste gumijaste živalce?”

“Res čisto nobeni?”

“Stric, pa ne tega povedati moji mami, prav? Ona mi velikokrat da bombone.”

“Mama ne je bombonov, ker je že velika. Mislite, da sem jaz majhen?”

“Pa nisem! Toliko ... toliko sem že star.”

“Ja seveda, da sem štiri. To pa nisem majhen, ne?”

“Stric, pokažite, vi ste pa koliko.”

“Trideset ... štirideset?”

“Triinštirideset? To ste pa že zelo velik.”

“Stric, ste vi tudi zmešan?”

“Ste zdaj jezen name?”

“Ne verjamem, da niste. Sigurno ste jezen.”

“Tamle je moja mama. Tista lepa v črni obleki, ki si daje gor tak dolg črn šal.”

“Zakaj je niste dobro pogledali? Aja, ker ste jezen, ne?”

“Stric, no, kot da nisem rekel, da ste zmešan, prav? To je samo zato, ker se gre k temu zdravniku, ko se ti meša. Ker kadar smrkam, me mama pelje k tisti zdravnici zraven naše hiše.”

“Je lepa moja mama, ne?!”

“Meni je tudi všeč. Mojemu očetu pa najbrž ni bila, ker je šel stran.”

“Oče je bogat, ampak je daleč. Tam v tujini. Če bi hotel iti k njemu, bi moral leteti z letalom.”

“S pilotom, seveda. Jaz ne znam pritiskati na tiste gumbe pa ročke v letalu.”

“Seveda sem videl, jaz sem že bil na letalu. Stric, veste, kako se reče tam, kjer sedi pilot?”

“Kabina. Tam je tak velik stol. Pa sovoznik ima tudi istega. Tisti je tudi pilot, ampak najbrž ne zna tako dobro pilotirat. Lahko je na primer pilotov sin.”

“Morata biti dva. Če bi pilot na primer moral it stran, potem bi takrat drugi vozil.”

“Nisem mislil, da bi šel z letala. Samo tako, če bi moral v letalu kam it. Na primer lulat.”

“Seveda da ne, nikoli nisem letel z letalom. Samo z mamó sva bila enkrat na letališču. Dan odprtih vrat so imeli. So kar odprli vrata na letalih, pa se je dalo it not.”

“Čisto noter.”

“Seveda, tudi v kabino.”

“Mama me vedno pelje na kakšno zanimivo stvar. Tudi v cirkusu sva bila, pa na pustovanju. Ona si zelo želi, da bi se pozdravil.”

“Stric, pa ne si mislit, da čaka pred zdravnikovimi vrati zato, ker je bolna ona. Bolan sem jaz. Ona gre k zdravniku z mano.”

“Najrajši? Najrajši se igram z avtočki. Imam dva, taka policijska, ti hočejo zmeraj koga ulovit. Kot po televiziji.”

“Vi pa še niste bili noter, ne? Midva pa.”

“Mama zdaj samo še čaka, da bo sestra prišla ven, ker je prej pozabila vprašat za moja zdravila. Ne veva, ali moram jemati še vse ali samo nekatere.”

“Želim si, da bi rekli, da samo nekatere. Mama bi bila zelo vesela, ker ona pravi, da ko se bom pozdravil, mi ne bo treba jemati tablet.”

“Stric, vam tudi dajejo tablete?”

“Eno? To je pa dobro. Meni jih pa mama da toliko. Ena, dva, tri. Zjutraj in zvečer. Enkrat je pozabila. Saj je ne boste zatožili zdravniku, ne? Obljubite?”

“Mama si tako želi, da bi se pozdravil.”

“Stric, res niste jezen?”

“Res?”

“Meni se zdi, da če morate jest te tablete, potem je jasno, da ste vi tudi zmešan.”

“Jaz nisem nič jezen. Samo zdravnik lahko ve, če sem zmešan. Pa če sem, pa kaj potem? Saj me ne boli.”

“Eden je moder, to je džip, drug je pa bel, tak hiter, policijski. Z žmigavci. Ampak mama pa sploh ni zmešana. Samo z mano je prišla. Ona je v redu, sploh ni zmešana.”

“Mogoče se boste pa tudi vi pozdravili, stric. Pa ne boste kar skoz zmešan. Ampak morate vedno pogoltnit tablete. Saj imate samo eno, to je pa lahko. Pa še usta imate večja kot jaz, ni čudno, da vam ni težko pogoltnit.”

“Meni mama da rdečo, rumeno pa eno tako, ki je na eni strani zelena, na drugi pa bela.”

“Res? Čisto enako? O, super.”

“Pa je vaša tudi tako strašno velika?”

“Mama mi ne pusti, da bi jo pregriznil. Enkrat se mi je zgodilo, da sem kozlal.”

“Mama je vzela tisto tabletko iz kozlanja, pa sem jo seveda moral pojest.”

“Ne, drugič pa nisem več. Ne gre to, da bi dvakrat kozlal. Samo enkrat.”

“Mama me že kliče, ampak bom prišel nazaj.”

“Veste, zakaj me je poklicala? Mama noče, da se pogovarjam s tujimi ljudmi.”

“Samo malo, bom takoj nazaj. Ji grem samo povedat, da vi niste tuj, če pa imate iste tablete.”

“Smejala se je. Ne smem vam težit. Vam težim?”

“Seveda! Sem si mislil. Mama misli, da vsakemu težim, če se z njim pogovarjam.”

“Očetu sem najbrž tudi težil.”

“Ni me maral. Mi je govoril, da me niti gledat ne more. Pa me je gledal. Ko je bil doma, me je zmeraj gledal.”

“Seveda, da vsakega dohitita, če sta pa policaja. Najslabše je, če morata uloviti rdečega poršēja, ker poršěji so še hitrejši kot policaji.”

“Stric, pa tudi helikopterja imam, ta je pa najhitrejši. Z njim pa policaji ujamejo tudi poršēja.”

“Kako naj pa to naredim? Da gre en policaj po bližnjici, pa potem spredaj počaka poršēja? No, bom probal, bom videl, če se da.”

“Oče je bil jezen. Mama pa ni bila. Ona je lahko izbrala, če bo z mano ali z njim. Seveda, da je hotela mene.”

“Veste, stric, zakaj je v črni obleki? To je žalovanje. Če ljudje vidijo črno obleko, potem vejo, da tisti žaluje in mu ni treba povedat, da žaluje. Ona itak tega ne bi povedala. Še jaz ne smem o tem govorit.”

“Seveda, da tudi vam ne. To je skrivnost. Mama bi bila huda, potem pa ne bi bila več dobra do mene.”

“Stric, je vaša mama dobra?”

“Umrla?”

“Seveda, da vem, kaj je to umrla. Zakaj pa niste v črni obleki? Vi ne veste, kako se žaluje?”

“Žalovat ni v redu, ker mama včasih joka. Želim si, da bi se mama pobrala. Ona to tako reče – morava se pobrat.”

“Stric, vi tudi kdaj jokate, čeprav ste veliki?”

“Jaz samo, kadar me kaj boli. Oče pa je hotel, da bi zmeraj jokal.”

“Ko bo mama nosila druge obleke, takrat bom vedel, da ne žaluje več.”

“Veste, zakaj žaluje?”

“Jaz v bistvu tega ne smem povedat, ker bi bila mama zelo huda.”

“Ko me ne bo gledala, vam bom povedal, zakaj žaluje, prav?”

“Stric! Zdaj ne gleda. Žaluje, ker ... Pa že spet gleda.”

“Zdaj! Žaluje zaradi Miriam, ker ne živi več.”

“Lokomotiv pa nimam. Samo tako veliko leseno, ampak tista je za majhne otroke.”

“Miriam je bila moja sestra.”

“Saj sem vam rekel, da vem, kaj je to umrla. Miriam je umrla, tako kot vaša mama.”

“Stric, se je tudi vaša mama zadušila?”

“Hočete vedeti, kako se je zadušila Miriam?”

“Zakaj pa ne?”

“Vam bom vseeno povedal. Miriam je bila spodaj, na njej pa so bili povštri in kovtri. Tam spodaj se je baje zadušila. Jaz ko spim, se skrijem pod kovter, ampak se nikoli ne zadušim.”

“Zakaj bi se pa zaletela? Policaji znajo dobro voziti. Vi pa res govorite kot zmešan!”

“Ste spet jezen, stric?”

“Jaz sem mislil samo tako zmešan. Ne tako, s temi tabletami pa zdravnikom, samo mislil sem, da je butasto, da bi se dva policijska avta zaletela. Saj enega držim v tej roki, drugega pa v tejle, potem seveda, da pazim, da se ne bi zaletela.”

“Ko je Miriam umrla, so bili pri nas tudi policaji. Stric, so bili pri vas tudi policaji, ko je vam umrla mama?”

“Ne? Mogoče bojo pa še prišli. Mi boste potem povedali, kakšen avto imajo. K nam so prišli s takim navadnim.”

“Po televiziji so boljši policaji.”

“Ja po televiziji se streljajo pa skačejo pa tepejo se. Ti, ki so bili pri nas, pa so samo spraševali. Še oblečeni niso bili kot policaji. Samo spraševali so, zakaj sem metal na Miriam tiste povštre. Pa zakaj sem metal nanjo kovtre, pa take. Eden me je vprašal, zakaj je bila Miriam spodaj. Kakšno zmešano vprašanje. Seveda, da je morala biti spodaj, če pa še ni znala hoditi.”

“Vi me ne poslušate, stric!”

“Prav, potem pa poslušate! Samo to je skrivnost, pa me morate zelo poslušat.”

“Nočete? Potem vam pa res težim.”

“No, super.”

“Figurice? Seveda, da imam figurice, samo take večje, ki ne grejo v avto. Pa saj se na avtih itak ne dajo odpret vrata.”

“Oče je rekel policajem, naj me vzamejo v zapor. Poslušate, stric, kaj vam pravim. Oče jim je rekel, naj me vzamejo. Ampak seveda, da me niso.”

“Poglejte, sestra je že odprla. Mama bo samo za tiste tablete vprašala, pa bova šla domov.”

“Oče je bil jezen ... Spet me ne poslušate!”

“Seveda, da me ne poslušate, če pa gledate v časopis.”

“Veste kaj, stric? Oče je mislil, da sem jaz hotel, da bi se Miriam zadušila. Ne vem, zakaj bi to hotel. Vi ste hoteli, da bi vaša mama umrla?”

“No, vidite.”

“No, jaz grem. Mogoče še pridem, če je tisti zdravnik rekel, da še moram jest tablete. Če bo tudi vam rekel, da jih morate jest, potem se mogoče še sigurno srečava.”

“No, adijo, v bistvu ... seveda, nasvidenje, stric.”

Zgodba je iz zbirke *V tesnej blížkosti* (2004).

Prevedla Diana Pungeršič

Pavol Rankov

Tiho in mirno

Patrikov kašelj je Eleno prvič prebudil konec leta. Fantek se ob tem sploh ni zbudil, kar za štiriletnega otroka ni nič nenavadnega. Mislila je, da se je prehladil, in je spala naprej. Zjutraj je bil zdrav kot riba.

Po kakem tednu se je nočni kašelj ponovil. To je gotovo astma, si je rekla, ko je poslušala sinovo težko dihanje. Zaspala ni vse do jutra.

Ker se je napad ponovil tudi naslednjo noč, je Patrika peljala k zdravnici. Kot vsaka mama si je tudi Elena mislila, da bo zdravnica bolezní njenega sina pripisala poseben pomen. Vendar so opravili le običajen pregled, ki je pokazal na banalno diagnozo: alergija. Sapnice niso vnete, mandeljni tudi niso povečani. Zdravnica je skomignila. Preselite se v drug kraj ali vsaj v drugo četrt, je svetovala. Tukaj imate na eni strani rafinerijo, na drugi pa kemično tovarno. Če bi v takih razmerah kdo ostal zdrav, bi bilo to v nasprotju z naravo.

Patrikov kašelj je povsem spremenil Elenino življenje. Nikoli se ni dodobra naspala, v službi je bila razdražljiva. Pozorno si je ogledovala otroke, s katerimi je Patrik hodil v šolo, kot da pričakuje, da bo zdaj zdaj odkrila bacilonosca, ki uničuje zdravje njenega sina.

Otrokov organizem je vidno slabel. Fantek je bil droben in bled, hitro se je upehal, njegove žalostne oči pa so spominjale na pogled otrok iz dežel, kjer divja vojna.

Napadi kašlja so po določenem času postali vse bolj predvidljivi. Začenjali so se med drugo in pol tretjo ter trajali tri četrt ure. Včasih se je fantek zbudil in vprašal nesrečno mater, kdaj bo nehal kašljati, drugič je hlipal in zatrjeval, da noče kašljati, ampak se ne more zadržati.

Elena je preizkusila vse. Od zdravnice je izprosila antibiotike, kupovala je drage skandinavske sirupe in orientalska eterična olja. Nekdo ji je celo posodil električno napravo, ki naj bi s posebnim valovanjem zdravila suh kašelj.

A kašlja ni pregnala. Še vreme ni vplivalo nanj – oster zimski zrak, spomladansko deževje, poletna vročina.

Elenino telo je prevzelo nov bioritem. Redno se je zbujala dve uri po polnoči. Sprva jo je zbujal sinov kašelj, pozneje, če je kašelj nekoliko zamujal, ga je pričakovala že z odprtimi očmi.

Enkrat se ji je zdelo, da je tik pred izbruhom Patrikovega napada zaslišala skozi steno tuj kašelj. Krehanje nekoga, ki prav tako ne more spati in se muči. Občutila je olajšanje, da s svojimi skrbmi ni popolnoma sama.

Ko pa je kašelj, ki se je praviloma začel nekaj kratkih trenutkov pred Patrikovim, slišala že desetič, petnajstič, so se njeni občutki spremenili. To jo je jezilo, zato je začela iskati povezavo. Kaj če zvok iz sosednjega stanovanja zbudi njenega sina, ki samo zato začne kašljati? Mogoče bi mirno spal naprej. Dvojno kašljanje neposredno drug za drugim je bilo nerazložljivo. Bolj ko je o tem skrivnostnem pojavu razmišljala, bolj zoprni ji je postajal bolan človek v bližini.

Poskušala je ugotoviti, od kod prihaja pridušeni zvok. Po določenem času, morda po nekaj tednih, je bila prepričana, da ponoči sliši stanovalko iz spodnjega nadstropja. Starejšo gospo, še bolj osamljeno kot ona.

Ko se je Elena preselila sem, se je stara sosedka trudila, da bi se zblížali. Toda generacijske ovire in različni interesi so preprečili, da bi po nekaj pogovorih v dvigalu in jabolkah za Patrika postali vsaj dobri sosed, če že prijateljstvo ni prišlo v poštev.

Zdaj je Elena staro sosedo sovražila. Sum se je spremenil v gotovost – starkin kašelj je vzrok sinove bolezni. A kaj bi Elena lahko storila? Njena hipoteza je bila tako absurdna, da je ni mogla zaupati nikomur. Sosedka je okužila malega Patrika. Skozi steno. Pa če bi ga samo okužila, ona je počela še nekaj veliko hujšega. Eleni se je zdelo, da medtem ko Patrik vse bolj hira, postaja starka čedalje bolj živahna. Kot da bi svojo bolezen prenesla na fantka.

Elena je bila obupana. Njeni občutki so bili le korak od želje, da bi se vse obrnilo, da bi bil Patrik zmeraj bolj zdrav, starka pa vse bolj bolna. Fantek bi se moral pozdraviti, ženska iz spodnjega nadstropja pa bi morala umreti.

Elene se je bala svojih misli. Medtem ko ji je v ušesa prodiral eden izmed sinovih napadov kašlja, je vse pogosteje mislila na starkino smrt. To bi bila rešitev.

Na koncu je ugotovila, da je njena dolžnost zavarovati fanta. Med nočnim čakanjem na drugo uro se je v Elenini glavi porodil načrt umora. Ko je skozi steno zaslišala tiho pokašljevanje, je bila prepričana, da bi jo bila zmožna ubiti. In ko je njen sin odgovoril z valom dušече ga kašlja, je obžalovala, da tega še ni storila.

Približno leto in pol za tem, ko se je pojavila Patrikova bolezen, je Elena samo še čakala na ugodno priložnost.

S taksijem se je odpeljala do parka na robu mesta. Po nekaj urah je imela v košari nekaj marel, v plastični vrečki pod plaščem pa dve pegasti mušnici. Njihova podobnost bi zmedla vsakega gobarja začetnika, Eleni pa bi komaj kdo lahko dokazal, da to ni. Utrujenega sina je morala iz gozda prinesiti na hrbtu.

Ko je starki dajala očiščene in narezane gobe, je večkrat poudarila, da jih je treba pripraviti in pojesti še isti dan. Celo ponudila se je, da bi jih pripravila. Hvaležna stara gospa se je razveselila obnovitve dobrih odnosov. Eleni je predlagala, da ji lahko kdaj pa kdaj pazi njenega sinčka. Je tako priden.

Tisto noč Elena ni spala. Od strahu so ji šklepetali zobje, čelo ji je oblival mrzel pot. Čakala je, kdaj bo zaslišala krik, ki ga bodo povzročili boleči krči. A je bilo vse tiho. Elena se je na koncu že sprijaznila z mislijo, da sosedu gob ni jedla. Mogoče jih niti jutri ne bo. Tik pred drugo je vendarle zaslišala, kot bi v spodnjem stanovanju padlo nekaj težkega. Nato se je zaslišalo hropenje in prestrašeni klici. Starka je potrebovala pomoč.

Elena je vstala, potem pa se je znova ulegla.

Nato je skočila pokonci in stekla k telefonu. Zavrtela je številko policije. Jecljala je nekaj o poskusu umora in umirajoči starki. Vsaj naslov je povedala razumljivo.

Sirena policijskega avtomobila se je oglasila skoraj v istem trenutku. Eleni je v glavo šinila misel, da policija vse ve. Da so čakali samo še na njen odziv. Nato je zaslišala topot na stopnicah.

Zbudil jo je zvonec na vratih. Ura je bila osem. Zamudila je službo. Nato se je zavedla, kaj se je zgodilo ponoči, in služba sploh ni bila več pomembna. Bala se je, kaj bo z njenim fantkom.

Spet je pozvonilo. Ni se zmotila, pred vrati je stal policist. Povabila ga je naprej. Goreče si je prizadevala spomniti, kaj se je odločila trditi. Seveda bo priznala, da je sosedu dala gobe, vendar bo zanikala, da bi slutila, da je med njimi tudi strupena. Nesrečno naključje. Mogoče ji bodo sodili. Iz malomarnosti, čeprav z najboljšimi nameni, je storila grozno stvar.

Policist je med tem že začel pripovedovati. Zahvalil se ji je za vzorno državljangsko držo, ki jo je izkazala pri sodelovanju s policijo. Nihče drug od sosedov jim ni telefoniral. Njeno ime bo ostalo anonimno. Tatova jim je uspelo takoj ujeti. Na žalost je starka v bolnišnici zgodaj zjutraj podlegla. Ne davljenju ali drugim poškodbam, ki sta ji jih ta grobijana povzročila, ampak šoku. Kako je le mogla biti tako zaupljiva, da je v nočnih urah v stanovanje spustila neznana moška?

Elena je policista prosila, naj ji vse še enkrat ponovi. Strinjala se je z njim, da bi morali za morilce starejših, nemočnih ljudi znova uvesti

smrtno kaznen. Prav tako tudi za morilce otrok, je dodal policist, ko je odhajal.

Pripravljala je zajtrk. Narezala je štruco in kose mazala z maslom in medom. Nato se je spomnila, koliko je ura. Poklicala je šefa in se opravičila, da danes ne bo prišla. Naj ji napiše dopust.

Čutila je zmedo, odzven strahu ter hkratno olajšanje, celo veselje. Patrik mirno spi. Sicer bi bil v tem času že zdavnaj v vrtcu. Danes pa tiho in mirno leži v postelji.

*Zgodba je iz zbirke *S odstupom času* (1999).*

Prevedla Diana Pungeršič